

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Canone post Consecrationem vsque ad orat. Dominicam. 9.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

8 In Missa solemnī ad finem Prefationis accenduntur duo saltem intorticia ab Acolythis, quæ post extinguuntur post eleuationem Calicis, nisi aliqui sint communicandi, & tunc extinguuntur post Communionem. In diebus etiam ieiuniorum, & in Missis pro Defunctis tenentur accensa usque ad Communionem. Cum autem Celebrans dicit, Quam oblationem, & c. q. Diaconus accedit ad eius dextram, & ibi in superiori gradu Altaris genuflexus, cum Sacramentum eleuatur simbrias Planeta eleuat, & quando opus est se erigens, Calicem discooperit & cooperit, & cum Celebrante genuflectit. r. Subdiaconus genuflectit in loco suo. Thuriferarius genuflexus in cornu Epistole iter incensat Hostiam cum eleuatur, & similiter Calicem, posito incenso in Thuribulū absque benedictione. Reposito Calice, r. Diaconus redit ad librum, nisi alius assistat. Ceteri surgunt, & stant in locis suis.

p Extinguuntur post eleuationem. Ne portantes intorticia genuflexi maneant, ceteris stantibus, ideo asportantur funalia, & extinguuntur. Cum autem communio facienda est, non discedunt, vt deinde redeant; sed expectant communionem, quæ fieri debet cum accensis luminibus, præsertim si discedatur ab Altari. cum autem eleuatur Hostia, eleuentur etiam intorticia usque ad depositionem Calicis inclusiue.

In diebus Ieiuniorum, & c. Cessat ratio standi; & quia genuflexi manent omnes in choro, usque ad, Pax Domini, parum quod superest, usque ad communionem Celebrantis, pro nihilo reputatur; congruitque ob præsentiam Sanctissimi Sacramenti in Altari, vt eo casu tantum ardeant intorticia. Excipe Vigiliis Natiuitatis Paschatis, & Pentecostis, quando nimirum in choro non genuflectitur, & consequenter neque remanent intorticia deposito Calice.

q Diaconus accedit. Facta prius nimirum genuflexione, vbi est, Altari si adest Pixis cum particulis consecrandis, ipse eam detegit, & collocat prope Hostiam ante consecrationem; & deposita Hostia, post eleuationem, facta cum Celebrante genuflexione, Pixidem operit, collocat in pri-

stino loco, & antequam discooperiat Calicem consecrandum, cum Celebrante prius adorat cum genuflexione Hostiam ab eo depositam super Altare.

r Subdiaconus genuflectit in loco suo. Hoc est, supra intimum Altaris gradum, in medio post Celebrantem.

s Ter incensat. Nimirum, cum Celebrans adorat, cum eleuat, & cum deponit, neque benedicitur incensum, Cerem. Episc. lib. 1. cap. 23. ad maiorem reuerentiam Sanctissimi Sacramenti, à quo omnes benedictio.

Genuflectuntur autem prædicti, quando Diaconus genuflectit.

Pulsantur etiam Campanæ, signo dato cum campanula, vt supra dictum est num. 6. ab Acolythis.

t Diaconus redit ad librum. Facta iterum genuflexione in cornu Euangelij tantum, vbi est liber, & assistit, vt prius. Thuriferarius redit in Sacristiam.

Eleuato Sacramento; hoc est, reposito Calice, chorus dicit: Benedictus, qui venit, & c. ait Cerem. Episc. lib. 2. c. 8. vt supra dictum est. Nota, quod chorus genuflectit initio Canonis Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8. & surgit post depositionem Calicis, ex hac Rubr. stant autem omnes, versus Altare, in locis suis.

De Canone post Consecrationem usque ad Orationem Dominicam. IX.

R Reposito Calice, & adorato, Sacerdos stans ante Altare extensis manibus ante pectus, dicit secreto, u. Unde & memores, & c. Cum dicit, de tuis donis,

nis, ac datis, iungit manus ante pectus: & cum dicit, x Hostiam ☩ puram, Hostiam ☩ sanctam, Hostiam ☩ immaculatam, manu sinistra posita super Altare intra Corporale, dextera signat ter communiter super Hostiam & Calicem, & semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem tantum, dicens, Panem ☩ sanctum vite aeternae, & Calicem ☩ salutis perpetuae. deinde stans ut prius, extensis manibus prosequitur, y Supra qua propitio, &c. Cum dicit z Supplices te rogamus, &c. inclinat se ante medium Altaris, a manibus iunctis super illo positus: cum dicit, ex hac Altaris participatione, osculatur Altare, manibus hinc inde super Corporale positus. Cum dicit, sacrosanctum Filij tui, Iungit manus: & dextera signans semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem, sinistra super Corporale posita, dicit, Cor ☩ pus, & san ☩ guinem sumpseris; & cum dicit, omni benedictione ☩ caelesti, seipsum signat à fronte ad pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus, & prosequitur: & gratia repleamur. Cum dicit, Per eundem iungit manus.

u Vnde & memores. Tribuitur hac pars Alexandro I. à Radul. propof. 23. hostia fuit ex Liturgia Graeca Sancti Petri, & ex lib. 8. Constit. Apost. cap. 17. memores, inquit, Passionis, Mortis, & Resurrectionis. Verbum, Ascensionis, additur in Liturgia Sancti Basilij. Mortis, Resurrectionis, Ascensionis, simul inter Latinos legit Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 6 qui & habet ea verba, quae sequuntur: Hostiam puram, &c.

Extenduntur etiam hic manus, ut gestu corporis representetur Christi passio, Microl. cap. 16. non tamen fit brachiorum, extensio, more Ambrosianorum, & Dominicanorum.

x Hostiam puram. nouit Microl. cap. 15. has quinque cruces, & hoc eodem modo.

Quærit Innocent. III. libr. 5. cap. 3. Cur super Hostiam & Calicem nunc consecrata fiant signa Crucis? Respondet, non nisi ad recolendam Christi passionem, quem sequitur Alex. Alenf. de Officio Missæ. mem. 3. artic. 2. cum S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5. ad 4.

Distingunt moderni Theologi in Christo rationem Sacerdotis efficientis principalis in Missa, & Hostiæ, uti causæ materialis; & secundum hanc dicitur Christus subesse, secundum quid, Sacerdoti ministro secundario, & instrumentali: qua ratione verum esse potest hic quod à Paulo dicitur, Hebr. 7. quod minus est,

secundum quid, à maiore, seu meliore, secundum quid, benedicitur. vide Io. Oforium Concione de Sacerdotio. O profunda Christi Domini nostri humilitas sub Sacerdote.

y Supra qua propitio, &c. Hæc leguntur in Liturgijs cit. Sancti Petri: & Sancti Basilij, & apud Ambros. 4. de Sacram. cap. 6. quæ vero in fine dicuntur: Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam: S. Leo Magnus addidit, ex Innocent. supra cap. 4.

z Supplices te rogamus, &c. Inclinationis mentio est apud Microl. cap. 16. Verba leguntur in Liturgia cit. S. Petri, apud Clem. & Ambr. locis cit.

a Manibus iunctis. Non tamen pollice dextro super sinistram posito, sed iunctis pollicibus & indicibus inuicem inter se, tit. 3. num. 1. & paruis digitis frontem Altaris tangentibus; quod etiam in sequentibus obseruatur. * ex Rubric. tit. 14. num. 1. ibi: quæ omnia semper obseruantur, cum manus iunctæ super Altare ponuntur, reliqua sunt nota, & habentur apud Innocent. III. lib. 5. cap. 5. tum osculum, tum cruces tres antiquiores non formabant has cruces, & patet ex numero sex ordinum crucium, quas memorant in Canone.

Ea verba, Iube hac perferri, per manus Sancti Angeli, &c. habentur in Liturgia Graeca Beati Petri, & apud Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6.

2 Cum dicit, *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, &c. extensis & b iunctis manibus ante pectus, & usque ad faciem eleuatis, & intentis oculis Sacramentum super Altare, facit commemorationem fidelium & Defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo, ut dictum est de commemoratione viuorum. Qua commemoratione facta, stans, ut prius, extensis manibus prosequitur, Ipsi Domine, & omnibus in Christo, &c. & in fine ad, Per eundem. iungit manus, & d caput inclinat.*

b *Iunctis manibus.* Bis hoc loco iunguntur manus, ad, *Per eundem*, & iterum ad, *Memento.*

c *Defunctorum.* Communis est ritus omnibus Liturgiis, ex præcepto Apostolorum, *Chrysostomus homil. 3. in epistola ad Philipp.* & alij apud *Durant. libro 2. cap. 43.* ut scilicet pro Defunctis in Missa oremus. Sixto I. tribuit *Platina*; *Pelagio I. Anselm. Ryd.* in *Catalogo annorum*: hoc est, Decreto confirmauerunt.

N. N. nomina recitabantur in Romana Eccles. *Alcuin. de celebrat. Missæ, & ante eum Cyprian. Ambr. & alij apud Durant. ibidem,* ex *Dyptychis, & Tabulis.* *Dyptychi* vero erant complicati pugillares, seu *Tabulæ duplicatæ,* in vsum

scribentium comparatæ, *Turneb. lib. 9. Aduersar. cap. 23.* vna viuorum, altera continebat nomina Defunctorum in Christo.

* *Dyptycha* in genere neutro appellant alij, de quibus plura *Durant. lib. 2. de rit. cap. 43.* *Angelus Rocca* ad librum *Sacrament. S. Gregorij* plurima legere potes in *Onomastico ad Vitas Patrum,* verbo *Dyptychum,* auctore *Hieriberto Rosvvedo.* *Pausa* fit, nō post litteram *N.* sed post verba: *somna pacis.* ex libro *Sacramen. S. Greg.* quam & nos retinemus.

d *Caput inclinat.* Cur hoc loco, non alibi, ad, *Per Christum Dominum nostrum,* caput inclinatur? puto, quia *Sacerdos* dicturus est statim: *Nobis quoque peccatoribus,* quæ sunt verba maxime humilitatis.

3 Cum dicit, *Nobis quoque peccatoribus,* e vocem aliquantulum eleuat, & dextera manu pectus sibi percutit, sinistra posita super *Corporale,* & prosequitur secreto, *famulis tuis, &c. stans manibus extensis, ut prius. Cum dicit, Per Christum Dominum nostrum: Per quem hæc omnia Domine semper bona creas iungit manus ante pectus: deinde manu dextra ter signans communiter super Hostiam & Calicem, dicit, g san & tificas, viui & ficas, bene & dicis, & præstas nobis. Postea discooperit manu dextra Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reuerenter accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextræ manus, & cum ea super Calicem, quem manu sinistra tenet circa nodum infra supram, signat h ter a labio ad labium, dicens. Per & ipsum, & cum & ipso, & in & ipso: & similiter cum Hostia signat bis inter Calicem & pectus, incipiens a labio Calicis, & dicit: Est tibi Deo Pa & tri omnipotenti, in vnitare Spiritus & sancti. Deinde tenens manu dextra Hostiam super Calicem, sinistra Calicem, i eleuat eum aliquantulum simul cum Hostia, dicens, omnis honor, & gloria: & statim utrumque deponens, Hostiam collocat super Corporale, & si opus sit, digitos extergit, ut supra, ac pollices, & indices, ut prius, iungens, l Calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat.*

e *Vocem eleuat.* ita *Amalar. lib. 3. capit. 26. & Microlog. cap. 17.* Verba *Nobis quoque,* habentur in *Liturgia citata Sancti Petri.*

f *Pectus sibi percutit.* tradit *Innocentius Tertius libro 5. capit. 12. & ante eum ne-*

mo. tribus digitis fit tunfio pectoris, ex *Durand. libr. 4. cap. 46.* hoc est, digitis inferioribus, & vltimis, ne pollex & index iuncti tangant planetam.

Quindecim Sancti hoc loco nominantur, octo viri, septem Mulieres, quia per hoc

hoc sacrificium à septem donis Spiritus sancti ad octo beatitudines peruenitur, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 117.*

E quibus primo loco Ioanes, quisnam? Euangelistam putat *Innocen.* ratione virginitalis, cui ideo adiungitur statim Stephanus virgo, inclinat idem in Baptistam, qui Martyr fuit; sed dubitat, quia dicitur: *Apostolis & Martyribus.* intelligit *Azor. libro 10. cap. 37. quæst. 7.* Baptistam, ne Euangelista bis dicatur nominari; quem ego tamen Apostolum dixerim, qui fuit homo missus à Deo. deinde satis est, quod verificetur titulus Apostolorum in Matthia, & Barnaba Apostolis. *Liturgia Sancti Basilij* habet aperte Baptistam. *Gemma ubi supra capit. 108.* putat esse Ioannem, qui est Marcus Euangelista, ut purus aliquis Euangelista reperitur in Canone. Sed *Baronius* negat, Marcum Euangelistam eundem esse cum illo Ioanne, *Anno 45. num. 45.* Reliqui vero, vel sunt Summi Pontifices, vel Episcopi, vel Presbyteri, vel Exorcistæ, vel Virgines, vel Coniugata, ut ex *Historijs Breuiarij* patet. omnes autem fuderunt sanguinem simul cum Christo, & pro Christo.

Matthias, & Barnabas nominantur posteriori loco, quia obiere post Stephanum, *Bellarmin. de Missa libro 2. cap. 26.* ubi addit, Matthiam non cum alijs duodecim nominari, quia post passionem fuit electus. Quod si obijcias, Paulum quoque post passionem vocatum: *Respondet, Paulum Petro* semper adiungi.

Felicitatem, de qua hoc loco, putat *Biel lect. 59.* esse matrem septem filiorum, cuius commemoratio fit die 23. *Novembris*, sed ego sentio, sororem esse Perpetuæ, cui coniungitur; de quibus die 7. *Martij*, quæ à S. August. summis laudibus celebrantur. Idem sentit *Baron. in Martyrol. ad prædictam diem Martij.*

g *Sanctificas, viuificas, &c.* De tribus his crucibus *Microl. cap. 17.* verborum autem meminit *S. Cypria. serm. de Coena Domini.*

h *Ter à labio ad labium.* Tres cruces

sunt æqualiter nunc, sicut & duæ sequentes inter Calicem & pectus. taceat *Crafsus*, qui sequitur *Durandum libro 4. capit. 46.* tres primas cruces voluit fieri alius, deinde minus altè supra Calicem, & postea intra Calicem; & aliarum duarum, alteram in planum à Calice ad pectus, alteram in longum à labio Calicis ad pedem eiusdem. non sunt in vsu Romano. neque Hostia debet tangere labium Calicis, ne fragmenta inde fiant; licet apud quosdam antiquorum, ex *Ordine Romano.* fieri soleret.

Cæterum *Microl. capit. 17.* reprehendit duas postremas cruces, & male, ergo erant in vsu ante eundem. verba vero, *Per ipsum, cum ipso, &c.* habet *S. Ambros. libro de Sacrament. capit. 5.* & in *Liturgia Græca Sancti Petri* docetur, cum iisdem verbis pane signari Calicem.

i *Eleuat eum aliquantulum.* tradit *Microl. capit. 17.* nisi quod eleuabatur Calix ad ea: *Per omnia secula, &c. vsque ad Durandum*, qui hunc eundem cum *Micrologo* describit ritum. præsens autem ritus noster magis concordat cum verbis: *omnis honor, & gloria*; quæ in exaltatione Calicis, & Hostiæ manifestantur.

l *Calicem Palla cooperit.* Hactenus operimentum Calicis fuit ad necessitatem, deinceps ad mysteriũ, inquit *Microl. loco citato*, quia in hac eleuatione, & depositione Calicis meditatatur depositione Christi in sepulchro, in quo iacuit tribus ferè diebus, quos denotant tres Orationum articuli sequentes; & in Palla ut designari lapidem monumenti, de quibus & nos suo loco infra, cum de mystica agemus expositione missæ. *Microlog. idem capit. 16.* notat, quinquies dici, *Per Christum Dominum nostrum: & Gemma libro primo capit. 56.* reddit causam, ob memoriam quinque vulnerum Christi. est autem conclusio breuis, quia non præcedit, *Dominus vobiscum*, ut ait *Nauarr. de orat. cap. 19. numer. 171.* neque in vltima dicitur, *Amen*: quia sequitur; *Per quem.* ut notat *Biel lectione 60.*

4 In Missa solemnī cum Celebrans dicit, *Per quem hæc omnia, & cet.* Diaconus facta Sacramento genuflexione, accedit ad dexteram Celebrantis, & quando opus est, in discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat: similiter cooperit, & iterum genuflectit. n Cum incipit, *Pater noster*, idem vadit retro post celebrantem, facta prius Sacramento genuflexione, ubi stat, dum dicitur *Oratio Dominica*.

m Discooperit Calicem. Habet Durād. libro 4. cap. 46. ad ea verba; *Per ipsum, & c.* Dum fiūt cruce, Diaconus retineat duobus digitis dextræ manus pedem Calicis. *Cerem. Episcop. lib. 1. cap. 9.* & habet mysterium, de quo infra in *expositione mystica Missæ*.

n Cum incipit, *Pater noster*. Facta genuflexione, Diaconus vadit post Celebrantem; quod docetur etiam à *Durando loc. citato*. Regula vero est, quod Diaconus (non alij) cum Celebrante genuflectente genuflectat, si solus eidem assistit.

De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam Communionem. X.

1 Celebrans cooperto Calice, adoratoque Sacramento erigit se, & manibus extensis hinc inde super Altare intra Corporale positus, dicit intelligibili voce, o *Per omnia sæcula sæculorum*, & cum dicit, p *Oremus*, iungit manus, caput Sacramento inclinans. Cum incipit, q *Pater noster*, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, prosequitur vsque ad finem. Responso a ministro. i *Sed libera nos à malo*, & à Celebrante submissa voce, *Amen*, manu dextera, pollice & indice non disjunctis, Patenam aliquantulum purificatorio extergens, eam accipit inter indicem & medium digitos, quam tenens super Altare erectam, sinistra super Corporale posita, dicit secreto i *Libera nos quaesumus, & cet.*

o *Per omnia sæcula sæculorum*. Cui manibus extensis super Altare, & voce intelligibili: idem videndi sunt qui supra, in simili casu initio Præfationis, & præsertim *Innocen. III. lib. 5. cap. 12.* ut populus nimirum ratificet quæ secreto peracta sunt cum verbo. *Amen*. Idem habetur in *Liturgia S. Petri*.

p *Oremus*. Sicut ad, *Oremus*, caput inclinatum, ita erigit illud statim, ad, *Præceptis salutaribus, & c.* quod dicit manibus iunctis, quas deinde extendit ad, *Pater noster*, Præfatio, *Præceptis salutaribus, & cet.* vetustior est, quam plerique arbitrantur. *Ordo Roman. Alcuin. meminit, & Amal. lib. 3. cap. 20.* Tribuitur Sancto Gregor. à *Radul. prop. 23.* sed videtur esse S. Cypriani tract. de *Oratione Dominica*: apud *Durant. lib. 2. cap. 47.* & additur tanquam

præludium Orationis Domini, quia sola à Deo fuit formata, *Oddo Camerac.*

q *Pater noster*, *Oratio Dominica* ab Apostolis ipsis usurpata fuit in Missa secundum omnes: nec Missa, ut dictum est supra, ex *Gregorio lib. 7. epist. 63.* constabat alijs patribus. quam Consecratione & Oratione Dominica. *Hier. lib. 3. aduers. Pelag.* scribit. Christum Dominum docuisse Apostolos, ut quotidie in corporis eius sacrificio credentes audeant loqui: *Pater noster, & c.*

Cum ergo à *Ruper. libro 2. cap. 15.* dicitur auctor S. Gregor. intellige, vel cum restituisse Missæ; vel determinasse tempus ante Sacramenti sumptionem, nam S. *Ambrosius* eam recitari post Canonem testatur libro 5. de *Sacrament. cap. 4.* & *August. de se fatetur idem, sermone in vigi-*